

odpadel in se zopet vrnil, nam je vkljub vsem slabostim simpatična. V tej povesti je skoro več dejanja nego besed. Kopalu sploh se zmerom bolj posrečujejo krajša dela nego dolga. Najboljše priporočilo te povesti je, da jo bode neka nemška tvrdka izdala v nemškem prevodu.

Iz drugih književnosti.

Valentin Vodnik, der erste slovenische Dichter. — „Archiv für slavische Philologie“ objavlja v XXIII. zvezku Fr. Vidličev spis: „Valentin Vodnik, der erste slovenische Dichter.“ Ta življenjepis je izšel tudi v posebnem odtisku. — Pisatelj je marljivo porabil dosedaj od raznih avtorjev nabrano gradivo o Vodnikovem življenju, (Dimitz, Marn, Costa, Jelovšek, Wiethaler, Levec, Jagić, Pleteršnik, Miklosich, „Novice“, „Ljubljanski Zvon“, arhiv ljubljanskega Rudolfinca) ter ga čitatelju podal v jasni, lahko pregledni obliki. Obžalovati je le, da tudi gosp. Vidic ni mogel porabiti za svoj spis pisem Vodnikovih baronu Zoisu, ki se najbrže nahajajo v baron Zoisovi ostalini. Glede sodbe o veljavi slovenskega slovstva v dobah reformacije in protireformacije se drži pisatelj mnenja Dimitzovega, dasi je le-to preveč pristransko; sicer pa je življenjepis na podlagi virov objektivni in prav zanimiv. V prvem delu opisuje življenje Vodnikovo, v drugem ocenjuje njegove pesmi. — Značilen za vodnikov značaj se mi zdi posebno oni del, ki sporoča, kako iskreno in vztrajno se je Vodnik vdajal najraznejšim študijam, ko je prišel kot duhovni pastir na Koprivnik ter stopil v ožjo književno in prijateljsko zvezo s Zoisom. Njegovi prijatelji, mej njimi v prvi vrsti seveda baron Zois, so delali na to, da bi prišel Vodnik v Ljubljano ali vsaj kam bliže Ljubljane (Ihan, Ježica itd.); tudi on si je to želel, vendar pa je glede tega pisal: „Für meine Arbeiten brauche ich ruhigen Geist; der Gedanke, irgendwo übersetzt zu werden, füllt mich jederzeit mit sehr zerstreuenden Sorgen... indessen bleibe ich hier ohne allen Gedanken, anderswohin zu kommen, ruhig und arbeite.“ (Pismo Binhaku 10. sept. 1795.) Tukaj je proučeval moderne slovanske in tuje jezike („Kranjsko me je mati učila, nemško inu latinsko šole; lastno vesele pa laško, francosko, inu sploh slovensko“), mineralogijo („kamenje poznati sem se vadil 1793.“), sestavljal je po dogovoru s Zoisom gradivo za pratiko („baron Žiga Zois inu Anton Linhart mi v' leti 1794 naročita kalender pisati; to je moje pervo delo“) ter z veliko marljivostjo začel nabirati gradivo za slovar. — Ko je

pozneje l. 1796. prišel Vodnik v Ljubljano, je stopil z baronom Zoisom tudi v osebno zvezo in bil domač v gostoljubni baronovi hiši. Nekaj let je kaplanoval pri sv. Jakobu, potem je dobil profesorsko službo poetike, pozneje je postal vodja šol, končno pa je bil vpokojen z nezatno pokojnino ter je leta 1819. umrl nenadne smrti. Usode, da se je moral zadnje dni svojega življenja boriti za vsakdanji kruh — imel je pokojnine 200 gld. — s poslom translatorja, pač Vodnik ni zaslužil.

V življenju Vodnikovem se v posebno prikupni luči kaže baron Žiga Zois, ki je kot Mentor uvel Vodnika v pravo književno življenje, ga oprostil omejenosti Marka Pohlina, ga osvobodil okornega posnemanja tujih pesniških oblik ter mu odprl pogled na polje narodne pesmi in kot strog, temeljit kritik spremljal njegova pesniška dela. Tudi v gmotnem oziru je skrbel Zois za Vodnika kakor najboljši prijatelj. To je solnčna stran življenja našega pesnika. Senčna stran pa je Vodnikovo razmerje do Kopitarja. Ta dva književnika se nista razumela, vendar je gotovo, da je bil Kopitar nasproti Vodniku preveč krivičen, in sicer ne toliko iz osebnih ozirov, kolikor vsled nestrpnosti, s katero je pričakoval, da izda Vodnik slovar, česar pa Vodnik ni dognal.

V drugem delu ocenjuje življenjepisec pesmi Vodnikove. Omenja prvih, okornih poizkusov, poudarja, da je pesem „Zadovoljni Kranjc“ lep prevod Vodnikov na narodno pesniškem polju. Vodnik sam tudi tako ocenjuje svoje dotedanje poizkuse, ko piše: „— Inu zakročim nekatere pesmi, med katirmi je od zadovolniga Kranjca komaj en malo branja vredna.“ Poudariti se mi zdi vredno, kako je Zois s strogo kritiko preresetal vsako Vodnikovo pesem. Kot zgled navedimo samo besede, s katerimi pozdravlja verze:

Lenega zhaka stergan rokav,
palza berashka, prasen bokav.

Zois piše: „Ein Schluss, der mehr Werths hat, als hundert Predigen, in Bezug auf Wirkung — und mehr als hunderttausend Carmina, in Rücksicht des wahren Volkstones und Volksgeschmackes — dergleichen Verse bleiben ewig.“ (Vidic str. 444.) O potrebi kritike, s katero se boljšajo književna dela, preden se objavljajo, izraža Zois Vodniku v pismu nastopno opravičeno sodbo, ocenjujoč njegov kolar: „Die Feile der Kritik hat sich und ihn nich geschont — anderst geht nichts auf dieser Welt. — Die einzige Pallas Minerva ist fix und fertig mit Schild, Lanze und Schwert aus Jupiter's Gehirne hervorgeschrungen und eine vollendete Göttin geblieben — unsere Musen-

geburten mögen auch die schönsten Mädchen sein, so sind sie doch voll Mackeln bei strenger Uebersicht.“ Kulturni razvoj, ki se je prvo pojavil po Iliriji v Slovencih za dobe francoske vlade, je prevzel Vodnika, in temu svojemu

da je moral po krivici stara leta preživeti v edinščini.

Potrj vsled zlih udarcev, je živel zadnji čas bolj sam zase, pokopano je gledal svojo srečo, pokopane pa tudi za dalj časa ideale, za katere

Slikal J. Wodzinski.

Prvič na ledu.

navdušenju je dal krasen izraz v pesmi: „Ilirija oživljena.“ Žal da je pesem, v kateri se je Vodnik najviše povzpел v idealih ter se postavil na najširše obzorje, bila zanj tako usodna,

se je navduševal; vendar je tudi v teh pozkušnjah ostal mož ter tako najslavesnejše potrdil znamenje na pečatu, s katerim je zaznamoval svoja pisma. Imel je namreč na svojem

pečatu križ, sidro in pelikana, na vrhu pa kelih, in ta podoba je bila prevlečena s črkama V. V. (Valentin Vodnik). Bil je pelikan, ki se je žrtvoval za svoje, a v plačilo zato so mu bili hudi križi, toda zasidrane je imel svoje nade v križ in kelih, in zato se podoba njegova prenavlja in pomlaja pred nami, kakor ptič feniks. Mnogo je pripomogel tudi g. Vidic, da se ne pozabi Vodnik, z nemškim življenjepisom Vodnikovim, ki naj tudi Nemce seznanj s slovenskim pesnikom, kateri je pretrgal ledino na polju slovenskega pesništva. **A. Kalan.**

Biographisches Lexicon des Kaiserthums Österreich, katerega izdaja Wurzbach, je izšel sedaj do 60. zvezka. Ker ima

vsak zvezek okoli štiri sto strani, šteje celo delo čez 24.000 strani — res imponantna obširnost! Ker je Wurzbach pisal tudi življenjepise še živečih oseb, so seveda prvi zvezki pomanjkljivi, saj je prvi zvezek izšel že pred 37 leti! Vendar je ta zbornik največje važnosti za vsakega, ki se bavi z avstrijsko zgodovino. Vseh življenjepisov je 24.254. Po narodnosti je opisanih 8922 Nemcev, 3823 Ogrov, 1347 Italijanov in 7314 Slovanov. S Kranjskega je življenjepisov 323, s Koroškega 406, iz Primorja 286, s Štajerskega 1012, s Hrvaškega 246. Splošno se hvali to delo, spisano objektivno in stvarno. „Biografični leksikon“ je izšel v c. kr. državni tiskarni in se dobi za znižano ceno 300 K, posamezni zvezki stanejo 6 K.

„Ave.“ Sedemnajst Marijinih pesmi za mešan zbor, samospeve in spremljanje orgel. Drugi natis. Zložil Ignacij Hladnik. Op. 25. V Ljubljani. Založil skladatelj. Tisek „Katoliške tiskarne.“ Cena 2 K. — Po vseh naših zborih znane Hladnikove Marijine pesmi so tu v drugi izdaji. Njegova koncepcija ni globoka, a je prijetna navadnemu ljudstvu. Menjujejo se samospevi z zbori in vmes igrajo orgle, tako, da je preskrbljeno tudi za izpremembo. Ko bi si gospod skladatelj vzel časa, da bi nekatere napeve ritmično in melodiozno opilil in naredil bolj enotne, bi izvrstno koristil mnogo svojemu ugledu. Nekateri postopi se morajo odločno grajati, n. pr. stran 8. začetek druge vrste. Sicer pa se kaže v vseh Hladnikovih kompozicijah živahnost duha, katera mu pridobiva prijateljstvo med organisti in pevci v kljub vsem pogrškom njegovih kompozicij. Hladnik je zdaj na naših cerkvenih korih udomačen skladatelj.

Obrednik za organiste. Sestavil Matej Štrakel, koralist stolne cerkve v Mariboru. V Mariboru 1901. Lastna založba. Tiskala tiskarna sv. Cirila. Cena v platno vezani knjigi 1 K 60 v. — Ker je pravilno cerkveno litur-

gično petje največje važnosti ne le z bogoslužnega stališča, ampak tudi zaradi estetične vzgoje ljudstva, nam je gosp. Štrakel jako ustregel s svojim „Obrednikom“. Saj latinski obredniki organistom ne morejo služiti, ker jih ne razumejo. Tu je pa gospod izdajatelj lepe simbolične obrede katoliške cerkve zložil v slovenščini in glasbo priredil tako, da se je morejo naučiti tudi manj izobraženi organisti in pevci. Saj se pri nas zdaj organisti že povsod bolje izobražujejo za svoj poklic in torej potrebujejo primernih knjig. Zato je sprejel g. Štrakel v „Obrednik“ vsa imenitnejša liturgična opravila in blagoslavljanja, ki se vršé med letom navadno po župnijskih cerkvah, dve koralni maši in responzorije. Ob koncu knjige je pa pridejal določbe lavantinskih sinod o cerkvenem petju in o sveti glasbi. Te sinode (l. 1883., 1896. in 1900.) so določile, strogo po splošnih cerkvenih postavah o sveti glasbi, navodila za cerkveno petje po lavantinski škofiji, katera so tako skrbno in primerno sestavljena, da jih smemo pripočati vsem slovenskim cerkvenim zborom v natančno izpolnjevanje. G. Štrakel je koralne napeve vzel iz potrjene Pustetove izdaje; a